

OILADA FARZANGLAR TARBIYASIGA OILAVIY MUHIT TASIRINING PEDAGOGIK PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Sanoqulova Mehrangiz Sanat qizi

Pedagogika fakulteti pedagogika yo'nalishi

2-kurs magistri, Alfraganus University

Umarov Bahriddin Mengboyvich

Pedagogika fakulteti, pedagogika yo'nalishi

2-kurs magistri, Alfraganus University

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19470765>

Annotatsiya: Mazkur maqolada oilaviy muhitning farzand tarbiyasiga ko'rsatadigan pedagogik va psixologik ta'siri tahlil qilinadi. Oiladagi ijtimoiy-psixologik iqlim, ota-ona va farzand o'rtasidagi munosabatlar, tarbiya uslublari hamda ularning shaxs rivojiga ta'siri ilmiy jihatdan yoritilgan. Shuningdek, sog'lom oilaviy muhitni shakllantirishning muhim omillari va usullari bayon etilgan.

Kalit so'zlar: oilaviy muhit, farzand tarbiyasi, pedagogik yondashuv, psixologik ta'sir, ota-ona, shaxs rivoji, ijtimoiylashuv, tarbiya usullari

Abstract: This article examines the pedagogical and psychological characteristics of the influence of the family environment on child upbringing. It analyzes family climate, parent-child relationships, and educational styles, as well as their impact on personality development. The study also highlights key factors and methods for creating a healthy family environment.

Keywords: Family environment, child upbringing, pedagogical approach, psychological impact, parents, personality development, socialization, parenting styles

Kirish. Shaxsning shakllanishi va rivojlanishida oila muhim ijtimoiy institut sifatida alohida o'rin egallaydi. Inson hayotining dastlabki bosqichlarida u aynan oilada tarbiya topadi, dastlabki ijtimoiy tajribalarni o'zlashtiradi va muayyan qadriyatlar tizimini shakllantiradi. Shu bois oilaviy muhitning mazmuni va sifati farzand tarbiyasining samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Zamonaviy jamiyatda yuz berayotgan ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy o'zgarishlar oilaning tarbiyaviy funksiyasiga yangicha yondashuvni talab etmoqda. Axborot oqimining kengayishi, turmush tarzining o'zgarishi va globallashuv jarayonlari farzand tarbiyasida yangi muammolarni yuzaga keltirmoqda. Bunday sharoitda oilaning pedagogik va psixologik imkoniyatlarini chuqur o'rganish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolaning maqsadi oilaviy muhitning pedagogik va psixologik xususiyatlarini tahlil qilish hamda uning farzand tarbiyasiga ta'sirini ilmiy asosda yoritishdan iborat.

Asosiy qism. Oilaviy muhit farzand shaxsining shakllanishida hal qiluvchi omil bo'lib, u ko'plab pedagogik va psixologik komponentlardan iborat murakkab tizimni tashkil etadi. Bu tizim doirasida ota-ona va farzand o'rtasidagi munosabatlar, oiladagi psixologik iqlim, tarbiya uslublari hamda ijtimoiy omillar o'zaro uyg'un holda ta'sir ko'rsatadi.

Avvalo, oiladagi psixologik iqlim farzandning ruhiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Ijobiy psixologik muhit hukm surgan oilalarda o'zaro hurmat, mehr-muhabbat va qo'llab-quvvatlash ustuvor bo'ladi. Bunday muhitda tarbiyalangan bolalar o'ziga ishonchli, ijtimoiy faol va mustaqil fikrlovchi shaxs sifatida shakllanadi. Aksincha, oilada nizolar, befarqlik yoki zo'ravonlik mavjud bo'lsa, bu bola psixikasiga salbiy ta'sir ko'rsatib, unda qo'rquv, ishonchsizlik va agressiv xulq-atvorni yuzaga keltirishi mumkin.

Pedagogik jihatdan qaralganda, ota-onaning tarbiya uslubi farzand kamolotida muhim rol o'ynaydi. Demokratik tarbiya uslubi bolaga erkin fikr bildirish imkonini yaratadi va uning mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Bu uslubda ota-ona va farzand o'rtasida hamkorlik va o'zaro hurmat ustuvor bo'ladi. Avtoritar yondashuv esa qat'iy nazorat va buyruqbozlikka asoslangan bo'lib, bolada qo'rquv va passivlikni keltirib chiqarishi mumkin. Liberal uslub esa nazoratning sustligi bilan xarakterlanib, bolada tartibsizlik va mas'uliyatsizlikka olib kelishi ehtimoli mavjud.

Ota-ona va farzand o'rtasidagi emotsional aloqa ham muhim ahamiyatga ega. Samimiy va ochiq muloqot mavjud bo'lgan oilalarda bolalar o'z fikrlarini erkin ifoda etadi, muammolarni birgalikda hal qilishga o'rganadi va ijtimoiy hayotga moslashuvchan bo'lib voyaga yetadi. Aksincha, muloqot yetishmasligi bolaning ichki dunyosida ziddiyatlarni keltirib chiqaradi va uning psixologik rivojiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, oilaviy muhitga tashqi ijtimoiy omillar ham ta'sir qiladi. Ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar, ota-onaning ma'naviy saviyasi va madaniy darajasi farzand tarbiyasining sifatiga bevosita bog'liqdir. Biroq asosiy omil sifatida oiladagi ma'naviy muhit va munosabatlar tizimi ustuvor ahamiyat kasb etadi.

Oilada farzandni tarbiyalash jarayonida uning individual xususiyatlarini inobatga olish ham muhimdir. Har bir bola o'ziga xos qobiliyat, temperament va qiziqishlarga ega bo'lib, unga individual yondashuv qo'llash tarbiya samaradorligini oshiradi. Shu orqali bolada o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon etish va rivojlantirish imkoniyati yaratiladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, oilaviy muhit farzand tarbiyasida eng muhim va hal qiluvchi omillardan biridir. Oila nafaqat ijtimoiy, balki pedagogik va psixologik muhit sifatida ham shaxs shakllanishining asosiy manbai hisoblanadi.

Sog'lom oilaviy muhitni shakllantirish uchun ota-onalar farzandiga mehr-muhabbat ko'rsatishi, uni tushunishi va qo'llab-quvvatlashi zarur. Shuningdek, demokratik tarbiya uslubidan foydalanish, samarali muloqotni yo'lga qo'yish va bolaning individual xususiyatlarini hisobga olish muhim ahamiyatga ega.

Kelajak avlodni barkamol etib tarbiyalashda oilaning o'rni beqiyos bo'lib, uning pedagogik va psixologik imkoniyatlaridan oqilona foydalanish jamiyat taraqqiyotining muhim omili hisoblanadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent, 2008.
2. G'oziyev E. Umumiy psixologiya. Toshkent, 2018
3. Davletshin M. Oila psixologiyasi. Toshkent, 2017.
4. Nishonova Z. Bolalar psixologiyasi. Toshkent, 2016.
5. Xasanboeva O. Pedagogika nazariyasi. Toshkent, 2019.
6. Yo'ldoshev J. Tarbiya nazariyasi. Toshkent, 2020.
7. Raximov B. Ta'lim psixologiyasi. Toshkent, 2022.